

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 2. SIBIIŪ, 15 FEBRUARIE 1892. Anulŭ XXIII.

CUVĒNTŪ

la deschiderea adunărei generale constituante a despărțemēntului XIII, Șimleulŭ-Silvaniei, a Asociaționei transilvane, ținute la 4 Augustŭ 1891 în comun'a Selsigŭ prin directorulŭ despărțemēntului Alimpiŭ Barboloviciu.

Sântŭ momente solemne în vieța muritorului, când spiritulŭ omului nu este în stare a da espresiune fidelă simțemintelorŭ, de care unduleză alvia inimei sale, prin cuvinte, ci numai prin lacrimi ferbinți; când spiritului omului, înălțatŭ într'o regiune mai înaltă, se deschide unŭ orizontŭ așa de vastŭ alŭ cugetărei, câtŭ darulŭ vorbirei nu e capabilŭ a învesti darulŭ ramificatŭ alŭ spiritului în cuvinte corăspunđetore; când omulŭ pămēntēnŭ se simte fôrte micŭ față cu schinteia dumneđeirei, care stralucește într'ēnsulŭ și-lŭ apropiă, îlŭ înalță pe elŭ cătră prototipulŭ seu, cătră Dumneđeŭ. Pentru aceste momente serbătorești vorbitoriulŭ e numai organulŭ executivŭ și tălmăcitorŭ alŭ unirei spirituale, împletite de drépta lui Dumneđeŭ din simțemintele inimelorŭ celorŭ de față, care simțeminte în modŭ cetitorŭ se ogîndeză în ochiŭ tuturorŭ. Și tocmai acēstă împregiurare, ce-mi dictēză concertulŭ sublimŭ alŭ simțemintelorŭ inimelorŭ dvóstre celorŭ nobile, pētrunse de momentuositatea serbătorei de ađi, ceea-ce arŭ trebui sē cuvintezŭ, mi-a creatŭ în loculŭ, care din încrederea romănimei din Silvania îlŭ ocupŭ nedemnulŭ de 17 ani (pentru ce sum convinsŭ că nu l'amŭ umplutŭ așa precumŭ pretindŭ interesele mul-

tifarie și vitale alu națiunei mele) o pozițiune precătū de onorifică, pre atătū și de grea. Grea, dar onorifică e pusețiunea mea în acestū minutū solemnū, pentrucă staū față în față cu lamura româtimei, mi se desfêțeză nu numai ochii corporali, ci și ochii spirituali în fața unorū bărbați, pre cari n'amū fostū feticitū a-ī putē venera până acum și a-mī împleti simțemintele inimei în cununa simțemintelorū nutrite în inimele dvostre. Grea, dar înaltă e pusețiunea mea în acestū momentū serbătorească, pentrucă staū în fața iubitei mele maice națiunii și-'mī scaldū ochii spiritului meu în rațele strălucitoare ale gloriei străbune a nêmului meu, și picur lacrimile recunoscinței pe rane infpte prin furtunele cele seculare sinului celui dulce alu iubitei mele națiunii.

Décă e sântă și maiestósă și însuflătoare de respectū înaintea nóstră persóna maicei nóstre fizice, care ne a purtatū în sinulū seū, ne a lăptatū la peptulū seū și ne a stersū lacrimile prin sărutările sale, și décă când o întimpinămū nu scimū, ce vomū face mai ântâiū: sărută-i vomū mâna și fața seū întreba-o-vomū: Maică dulce, ce-ți lipsesce? Flămândă seū însetată ești, ca se te mângăiămū? Décă față cu o maică, care dă vieță unorū indiviđi singuratici și care a întemeiatū o familie, sântemū datorī a presta tributulū recunoscinței, cu câtū mai vêrtosū ni se umple sufletulū de pietate sântă și recunoscință fiéscă, când stămū față cu mama nóstră națiune, care și ađi 'și pörtă înalta sa frunte brezdată de furtunele seculare, și se o întrebămū: Maică dulce, flămândă, însetată ești? Cu ce se te mângăiămū? Ear maica națiune ne respunde: Însetezū de cultura și învățătura vóstră, a fiilorū mei!

Onorată adunare! O împregiurare îmi umple inima de bucurie și sufletulū de curagiū sântū, căci că Românū, care cugetū, simțescū și lucru românesce, staū față cu confrății Românī, cari sântū convinsū că asemenea cugetă, simțescū și lucră ca Românī.

Amū venitū la voi, frațilorū, ca arborândū în mijloculū nostru drapelulū culturei românesce, a poporului și țeranului

român, să gravăm pe acela prin penelul întins în simțmintele inimelor noastre emblema, asigurătoare de reușirea întreprinderilor solidare „viribus unitis“, și să continuăm opul sublim al renascerei neamului românesc început în altariul crucei prin salvatorul omeniei Christos, care prin lacrimile divine vărsate pentru decadența neamului său, a picurat în inimile noastre virtutea iubirei mamei națiunii noastre și ni-a dat învățătură și exemplu, că opul renascerei fie-cărui neam se poate împlini singur prin știință, virtute, labóre și sacrificiu. Óre promite rezultat dorit opul sublim, dar storcătoriu de sudori crunte al regenerării poporului român? Promite, de óre-ce și prin rezultatele obținute până acum pe terenul creșterii și cultivării poporului român este deplin constatată, că mintea Românului însetează după felinarul științei, și inima lui însetează cu căldură după schintea culturii.

Poporul țeran român merită a asuda pentru renascerea sa, deoarece are viitor, are rol însemnat în concertul popórelor Europei civilizate, ear chizeșuirea viitoriului poporului român e întemeiată pe trecutul lui cel desastros. Pentru că un popor, pre care sub durata apăsării seculare nu-l pot despărți de cătră limba, naționalitatea și legea strămoșescă nici ranele usturătoare înfpte prin loviri sórte neîndurate, ci acelea le-a păstrat ca pre nisce elenodii scumpe în sacrarul inimei sale, acel popor are vitalitate, are putere de viață. Pentru-că precum aurul în foc se curătesce și probază, așa și credința Românului în văpăia suferințelor seculare s'a probat.

Onorată adunare! Dumneșeul părinților nostri prin geniul popórelor, care a versat lacrimi ferbinți preste cătușele popórelor subjugate, a înălțat sórele libertății și pe orizontul poporului român, care prin focul seu divin a topit lanțurile subjugării nu numai de pe brațele lui, ci și de pe mintea și inima lui; și poporul român devenit liber și domn preste persóna, voința și cugetarea sa, și-a înălțat fruntea brezdată de furtunele seculilor, ca să pe-

trundă într'ênsa rađele binefăcătore ale sciinței, și-a deschis inima, ca să o străbată căldura civilizațiunei. Vedëndu bărbatîi providențiali ai neamului nostru eșiți din sinulü poporului: Andreiü și Alexandru și alții asemenea, ale cărorü spirite clarificate și ađi planéză asupra sortii poporului românü, că poporulü celü liberü însetéză după sciință și cultură, și-aü concentratü rađele sciințelorü într'una, și formändü din acelea unü sóre strălucitorü, l'aü înălțatü în orizontulü națiunei române și i-a luminatü, i-a făcutü ăiua peste terenulü, care are a-lü cultiva. Acestü farü luminosü, acestü sóre strălucitorü, care dă direcțiune culturei în terenulü națiunei române, e „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului românü“.

Scimü și esperiämü, că autorulü naturei în nemărginita sa înțelepciune, spre a lumina lumea fizică ăiua și nóptea, a aflatü de bine a înfrumșeta bolta cerului afară de sórele strălucitoriü și cu miliarde de stele, planete, care tóte 'și împrumută strălucirea din lumina sórelui; asemenea și bărbatîi nostri providențiali, voindü ca lumina sórelui „*Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului românü*“ să nu fiă localisată, ci să-și reverse rađele sale binefăcătore preste întregulü orizontü alü romanismului, unde numai se află sufletü, care suspină după cultura și sciința românescă, a dislocatü în orizontulü culturalü alü Asociațiunei mai multe stele sub numirea de *despărțeminte*, ca acelea lumina sciinței împrumutată dela mama sóre, adecă dela „Asociațiune“, să o reverse peste românimea din ținuturile în care locuescü. Mama Asociațiune în adunarea generală ținută în Reghinulü-săsescü la 27 și 28 Augustü 1890, după arondarea cea nóuă a Asociațiunei, în cele 33 despărțeminte alü Șimleului și alü Șomcutei-mari, le a topitü în unulü sub numirea despărțemintulü Șimleului alü XVI-lea.

Onorată Adunare ! În unire e puterea, pentrucă mai multe forțe spirituale și materiale, deși modeste, întrunite, potü produce totdeuna rezultatulü doritü, până când destrămate, deși

la aparența se vedă unele puteri însemnate, nu pot produce rezultate îmbucurătoare. Afară de acesta este deosebire între lucrarea dezvoltată prin indiviți singuratici în mod separat pe ori și care teren, și între activitatea dezvoltată prin toți acei indiviți, dar implețiți în legătura spirituală a unei însoțiri, ca corp moral; pentru că după axioma „*exempla trahunt*“ asemenea secerătorilor, cari lucră la olaltă dela soții lor de muncă fiă-care împrumuta zel și însuflețire spre lucru. Prin întrunirea celor două despărțeminte s'a înmulțit și terenul încredințat muncii noastre, înse s'a sporit și forțele spirituale și materiale, ear sporirea puterilor trebuie să ne potențeze și zelul spre lucru.

Nu putem să dice: „*mensis magna, operarii autem pauci*“ ci și „*mensis magna operarii autem multi*“. Vast e terenul cultural cuprins în cadrul despărțementului celui nou, și poate să fiă și părți, pe unde n'a petruns înse aratrul culturii, dar tocmai pentru aceea s'au contopit aceste două despărțeminte, două stele în lună, ca lumina lor concentrată, devenind mai mare și mai puternică, se-și respândescă rațele binefăcătoare cu o putere mai mare și estensivă și intensivă în toate direcțiunile, în toate paturile societății românești. Și ore cine sântă aceia, cari constitue stéua lucindă, a cărei chemare sântă este a lăți rațele culturii în sinul poporului român? Inteligenței mirene și bisericesci române îi încumbe datorința de a premerge cu felinariul culturii pe toate terenurile vieții sociale. Decă se lucrăm cu toții, pentru-că nici o poziție socială, fie înaltă fie mică, nu ne poate mântui séu scusa de datorința sântă de a conlucra cu puterile noastre spirituale și materiale la rădicarea edificiului cultural al neamului nostru, sub care singur se va putea scuti națiunea noastră în timpurile viforose. Nu este Român cărturar, care se nu datorescă națiunii sale pozițiunea onorifică, care o ocupă; națiunea ne-a născută, noi se o crescem! Și decă fiă-care dintre noi în totă viața sa va lucra pentru prosperitatea neamului seu, nici interesul capitalului moral împrumutat dela

națiune nu-lă va putea respăti, sē punemū în mișcare tóte mijlócele, care ne garantéză și asiguréză ajungerea scopului sublimū, între cari după modesta mea opiniune sūntū și următórele. Sē începemū ađi și nu māne sēū poimāne, pentru-că Europa a înălțatū în fruntea popórelorū drapelulū culturei și alū civilisațiunei, și tóte popórele pe întrecute înaintéză; sē nu stagnām nici unū minutū, deóre-ce a stagna pe cariera culturei însēmă a regresa. Dar sē lucrāmū: tata și mama în familiă, învățătorulū în școlă, profesorulū de pe catedra muse-lorū, preotulū de pe amvonū, iurisconsultulū și avocatulū pe terenulū seu de activitate; ear poporulū țeranū sē-și pregătéscă terenulū inimei și alū ingeniului seu, spre a primi semēța culturei și a învățătorei, care singurā îi póte croi unū viitorū mai fericitū, pentru-că acelū poporū va avea viitorū, care va avea carte, și alū aceluia va fi pāmēntulū, care va avé cultură. Sē îndemnāmū pre sucescențele tinere ale poporului nostru, ca sē îmbrățișeze măiestriile și industria, pentru-că singure acestea deschidū națiunilorū sorginții unei stări spirituale și materiale însuflețitóre.

Sē lucrāmū în direcțiunea indegetată de cătră mama Asociațiune, pentru că dela acestū sóre strălucitoriū primimū lumina. Sē lucrāmū pe totū loculū, și între tóte împregiurările, dar în una și aceea-și direcțiune sē lucrāmū neîncetatū, fără întrerumpere. Décă spre crescerea și cultivarea unū individū se recerū baremi dóue decenii, atunci spre cultivarea și educarei unei națiuni se recerū totū atāța secolī; pentru-că decă unū individū are a da de pedeci pe cariera culturei sale, câte stavile nu se rostogolescū în mersulū carierei culturale a unei națiuni? Câte greutăți are a suporta, și câte furtunī a brava!

Sē nu identificāmū cultura cu luxulū; pentru-că la olaltă sūntū inimizii conjurați unulū în contra altuia; cultura ade-verată iubescē virtutea, sciința, labórea, sacrificiulū și parsimonia sēū cruțarea, până când luxulū nasce pecatulū, tîmpirea ingeniului, moliciunea și lenea, egoismulū și dilapidarea sēū predarea averei. Sē nu ne însușimū cultură străină, ci pro-

priă românească ; pentru-că Creatorul a depus în mintea și inima Românului, ca într'o mină bogată, tesaurii tuturor facultăților nobile ; se le scótemu acelea la ivélă și se le cultivămu pe basa limbei și spiritului nostru naționalu, și atunci vomu avea cultură propriă și permanentă, până când decă vomu împortá în sinulú neamului nostru cultură străină, cu aceea dimpreună vomu împorta și luxulú și pecatele străine, și cultura nu ni o vomu putea însuși, ca necompatibilă însușirilor și jurstărilor poporului românú, în urmă vomu remânea cu pasiunile și pecatele importate cu cultura străină.

Sě nu adoptămú ideea retăcită, că cartea și cultura nu sântú compatibile cu córnelé plugulú, cu sapa, cósa, secerea, cânepa, fusulú și resboiulú, adecă că celú ce scie carte să nu lucre ; pentru-că numai acela, care scie lucrulú, e în stare să și dirigă, apoi tocmai cartea ne învétă, cumú se muncimú măi raționalú, ca fructele să fie respălătítóre pentru ostenelele nóstre ; ba încumbă inteliginței datorința, a deda și pe poporulú țeranú cu agricultura, horticultura, pomăria și stupăria rațională.

Sě ne îmbrățișămú productele literaturéi nóstre naționale și țiaristice, pentru-că literatura și țiaristica sântú barometrulú, după care judecă opiniunea publică a Europei civilizate gradulú de cultură, la care s'a avéntatú cutare națiune ; pentru-că în colónele aceleia, ca într'o oglindă, vedemú reflesiunea fidelă a activitățéi spirituale și materiale a cutărei națiuni pe tóte terenele vieței sociale, adecă a literaturéi, industriei, comerciului, economiei naționale. Dar totodată e terenulú acela, pe care 'și mesură tóte popórele luméi puterile lorú spirituale și materiale, și prin punerea în lucrare a acelora se documentéază înaintea luméi vitalitatea și dreptulú orí și cărei națiuni de a fi înșirată în rândulú popórelorú civilizate ale Europei.

Prin urmare din ce e măi lățită și prin măi multe foi periodice în tóte direcțiunile reprezentată țiaristica unei națiuni, și din ce e măi numerosú publiculú, care își află nutrimentulú ingeniului și inimei sale în productele țiaristice, ca într'unú

sorginte datătoru de viață spirituală, de aceea are dreptu mai mare respectiva națiune de a cuprinde unu gradu mai înaltu între popórele civilisate.

În urmă tóte nisuințele nóstre trebuie se le încoronămú cu unu postulatú principalú, cu condițiunea „sine qua non“, ca în tóte întreprinderile se exilămú, se excludemú separatismulú și egoismulú din mijloculú nostru, acestú moloch, care a înghițitú multe întreprinderi sânte și salutare, și cu sacrificarea eu-lui sê înălțămú pe pedestalulú inimelorú nóstre altarulú virtutei, solidarității, și pe acela toți, micí și mari, inteligință și poporú, țeranú, femei și bărbați, se punemú pentru cultura și renascerea națiunii nóstre și a poporului țeranú, sacrificiile ingeniului, inimei și ale averei nóstre, și uniți în cugete, simțiri și fapte, sê ne înrolămú sub drapelulú „Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului românú“ înălțatú în mijloculú nostru prin însași mâna mamei nóstre națiunii, înscriindu-ne de membri ai aceleia, precumú sântemú membri unei și aceleia-și națiunii.

După acestea mulțumindú prea onoratei adunări pentru prețuita atențiune, cu care a binevoitú a me asculta, și implorândú dela părintele îndurárilorú lumina harului cerescú preste lucrările nóstre din ziua de astăzi, me simtú fericitú a declara ședința de deschisă.

RHAETO-ROMANII,

originea și elementele limbei lorú.

(Urmare).

Astfelú forma Cuera nu numai unu centru politicú, de unde se întindea asupra diecesei întregi cu o mréjà întrégă de dispozițiuni administrative, ci era și vétra propagandei sociale pentru lățirea culturei și a limbei peste tóte văile raetice. Cu vechia Raetia liberă, se înțelege, era acumú sfirșitulú, și n'avemú sê ne mirămú, decă curêndú după apunerea înde-

pendinței politice și sociale se perdă și limba națională. La acesta nu puțin va fi contribuit sistemul roman de recrutare. Cu armele provinciilor subjugate înfrângeau Romanii simțul de libertate al altor popoare încă neînvinse. Cohortele raetice erau distinse de celelalte națiuni prin virtutea și abilitatea lor. Ei serviau cu glorie în diferite legiuni și decideau în mai multe bătăi învingerea pe partea ducilor lor. La reîntorcerea din castrele romane în munții țerei lor duceau cu sine pre lângă obiceiurile romane și cunoștința limbei latine și le lățiau prin văile și părțile cele mai depărtate ale Alpilor. Un sprijin puternic și afla limba latină și în lățirea creștinătății. Prin neîntrerupta coatingere între Raetia și Italia trebuia acesta deja de timpuriu se-și fi aflat intrarea sa în munții raetici. Propagatorii doctrinelor creștine deși erau din alte țări, se serviau de limba latină, care atunci devenise limba universală. Nu numai predica era latină, ci și în afacerile preotului cu comuna, la cult, precum se aude încă și până astăzi poporul din părțile romannse cânta la liturghie psalmii și imnurile în limba latină.

Dacă au existat în Raetia școle latine, acesta ce e drept nu s'a putut erua din rezultatele de până acum ale cercetărilor istorice ale țerei. Cine înse ar putea dubita, că familiile nobile din via veche raetica și Romanii colonizați nu vor fi cetit pre historiografi și poeții cei mari ai Romei cu mai puțină ardore, spre a se însufleți dintrînși pentru aspirațiunile și faptele lor nobile?

Lățirea limbei latine servia drept mijloc coercitiv al dominațiunei romane și era unul din secretele, prin cari guvernul scia să atragă popoarele din lume sub jugul cel dulce al „păcii“ sale.

Sciut este, că chiar în provinciile orientului, unde se vorbea limba grăcă, se află școle, în care se înveța retorica și cunoștința limbei latine. În Spania înfloria deja pe timpul lui Sertoriu instrucțiunea în limba latină și grăcă, ér în Galia unde Horațiu sperase a putea fi cetit de *Rhodani potor*, se

aflău sub împăratul Gratiiană în multe orașe institute de studii bine organizate.

Câtă de bine erau petrunși Romanii de consecința țintei lor, a străbate lumea întrăgă supusă loră cu elementul romană, se vede din Plin. „Hist. N. III. 5. 39 terra (Italia) — „nomine Deum electa, quae — sparsa congregaret imperia ritusque molliret et tot populorum discordes ferasque linguas sermonis commercio contraheret, colloquia et humanitatem homini daret breviterque una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret“. Considerândă tôte aceste mijlôce ale unei politice bine calculate, nu ne tememă, a ne depărta prea multă de adevără, decă admitemă, că după trei generațiuni Raetia era cu totul romanisată, ér limba raetică aprôpe uitată. Asemenea exemple ne procuraă provinciile vestice, unde elementul romană ajunsese deja la începutulă epocei imperațiiloră la usitatea generală. Chiar despre provinciile barbare de pe lângă Dunăre, susține Velleius, că în Panonia întrăgă, era lățită limba și obiceiurile romane. Ultimele sprijine ale patriotismului vechiă, din care pôte se voră măi fi aflată urme singuratice prin țără, periră în fine, când Caracalla (211—217) a dărunită cetățenia fie-căruă locitoră liberă din imperiulă romană. Prin acésta se întindea *jus commercii* și *connubii* și asupra provincialiloră și căđă celă din urmă zidă de despărțire, care până aci făcea imposibilă séă celă puțină ingreuna amestecarea de înrudire între *cives* și *peregrini*. Nimica nu măi putea înduplica pe Romanulă, a suferi măi departe vieța desolută din Roma și din Italia, și astfelă urmă o colonisare în masse, prin provinciile, care prin vieța loră retrasă dar pacinică și sigură le procura o compensație de ajunsă familiiloră sătule de plăcerile periculôse ale Italiei.

În întrulă Raetică domnia dela supunerea țerei prin cei doi Neroni deplină liniște, și în decursulă unui restimpă de 400 ană limba și usulă romană aă potută fără conturbări se prindă rădecini. Ce e dreptă, dinspre nordă învasionau popore germane migrătore, cu deosebire Alemană și străbăteaă

de repetite ori până în sinul Alpilor, însă toate aceste incursiuni erau respinse de legiunile de pe malurile Dunărei raetice, fără de a lăsa îndereptă vre-o urmă pipaibilă despre învasiunile lor. Într'aceea se apropia finea marelui imperiū romanū. Roma era deja de multă cădută dela înălțimea puterii sale, și efectul de vicisitudine a despotismului și a corupțiunei morale o conducea cu pași repezi la o totală disolvare. Provinciile ajunseră la conștiința puterii lor și recunoscără în fine, că sörtea Romei și a Italiei se află în mânilor lor. Posițiunea lor politică deveni față de Roma din și în și totū mai independentă. Décă mai departe cetatea eternă dedea ca „unū extractū alū lumei întregi“ devisa de conducere până în alū 3-lea seclu alū epocii de domnirea împăraților, apoi acuma se retragea dintr'ênsa împreună cu preponderanța politică totodată și centrul de gravitațiune morală și literară. Tribunalul gustului și tradițiunei literare cădū, ér în locul romanității veni dreptul vechiū alū moralității și alū sciinței naționale. În fine se derimă colosul și se despică în părțile sale prin tempestitățile invasiunilor popórelor barbare. Țerile cucerite, lăsate acum în prada învingătorilor, cădură sub influința străină, decât cumva nu-și luaū o cale de desvoltare independente. Raetia, prea slabă și în urma migrării popórelor, compusă din părți prea eterogene, spre a fi în stare a eși din acea derimare generală ca o țără cu istoria și cultura sa independente, remase și mai departe în starea ei de atârnare politică. Precând partea ei ostică cădū sub stăpânirea Boicarilor, trecū cea vestică în mânilor Ostgoților, Alemanilor și Francilor, ear după disolvarea Imperiului Carolingianū se anexă sub patronagiul Comiților proprii la ducatulū Șuabiei.

În văile cele închise și depărtate de comunicațiunea drumurilor militare s'aū susținutū limba romanscha până în ziua de astăzi. Înainte de toate se vede din această împrejurare, câtū de adêncū s'a înrădăcinatū în inima acestui poporū elementul romanū. La acesta va fi contribuitū încă

nu puțin caracterul lor, comun tuturor locuitorilor munteni, a ține cu tenacitate la moravurile și obiceiurile vechi, moștenite dela bătrâni. Causa principală ni se pare izolarea politică și socială, în care deveniseră mereu aceste popore muntene prin aspirațiunile lor de libertate după disolvarea imperiului roman. Deși nu ajunseră la independență completă, totuși, favoriți prin situațiunea esternă, totdeuna și-au sciutut ei asigura o formă de pozițiune excepțiunală și a-și câștiga atâta neatîrnare, câtă au cređut de lipsă pentru regularea afacerilor lor interne. Astfel și păstrară ei încă sub dominațiunea ostgoților judecătoriaiilor proprii și dreptul roman. Pe timpul dominațiunei Francilor și a Alemanilor erau ei ce e drept în afacerile militare sub stăpânirea supremă esternă, administrațiunea politică însă o conduceau comiții indigeni, episcopi, la ale căror diecese apartînea Raetia pela începutul seclului al 7-lea, altădată alți domni civili, cari escela prin nobilitatea și posesiunile lor. Sistemul introdus de Carolus Magnus a favorisa rădicarea comiților puternici în sinul unei țeri, se perfecțiună și mai departe sub domnirea imperațiilor saxoni, familiile nobile raetice în aspirațiunile lor de libertate n'au fost decât din urmă, a trage din această politică toate favorurile posibile. Înclinarea spre independență s'a reformat sub ducii suabi, cu deosebire însă dela apunerea Staufenilor într'atâta, încât Raetia se dechiară cu numeroșii sei domni și comunele ei libere la anul 1268 de un membru nemijlocit al imperiului, spre a avea numai pre împăratul stăpân. Neînfrînarea nobilimei avea cu atâtu mai mult spațiu de activitate, cu cât spre aceste văi numai atuncea se îndreptă atențiunea din partea lumei din afară, când avea trebuință de strimtoarele și munții lor ca de un zid de despărțire între sud și nord, ca de calea cea mai scurtă pentru trecerea armatelor în timpurile vechi și medievale. În timpuri pacifice, anume după-ce încetară deoseburile armatelor spre Italia, și perdut Raetia aproape totă importanța sa, întrebuința însă nepotința imperială și po-

sițiunea sa părăsită spre dezvoltarea independenței proprii. La anul 1390 se formă în sinul ei o alianță după alta pentru apărarea libertății, până-ce la anul 1471 se încheie federațiunile celor trei grupe aliate, ear prin acésta republică federativă a tuturor Răetilor devenise o faptă reală.

Astfelū ajunse acestū poporū micū la ținta aspirațiunilorū sale de libertate; însă cu izolarea politică mergea în pasū egalū și cea spirituală. Cătū de tare disolvaū ei legăturile politice cu vecinii lorū, anume cele romanice cu Italia, cu atât mai multū se detrageaū și de sub influința spirituală, cu atât mai puțină parte aveaū ei la progresele culturii și a limbei lorū. Alpii, ce e dreptū, suntū o fortăreță puternică a libertății, însă, decă și sciințele pôte că nicăiri nu-și afla cultivatori mai fideli și mai diligenți, decât în munți, totuși pământulū lorū e prea durū și obstinatū spre a procura spiritulū din sine însuși acea elasticitate și acel sborū, care e de lipsă pentru crearea unei literaturii proprii și pentru a insufla limbei o viață întinerită și un impuls durabilū spre cultură. După-ce astfelū Raetienii se retraseră în văile lorū închise și în satele lorū singuratice, le desecară tóte acele isvóre, din cari 'și tragea limba lorū materia ei de viață și prin cari ea se susținea într'o fluiditate vieie. Cercul ideilorū și *schimbulă* lorū verbalū trebuia să devină simplu, tocmai ca și viața lorū cea izolată, care se mișca între împrejurările restrinse ale munților. Astfelū se alipiră Raetienii strinsū de mostenirea unū trecutū mai bunū, causeră însă prin acésta, ca o urmare a pozițiunii lorū excepționale, căderea limbei lorū într'o cumplită nemișcare. Sora vecină în Italia atâtū au fost înaintatū în puterea ei juvenilă, încătū Romanscha, după-ce aū întârziatū odată timpulū potrivitū spre alipire, nu mai putea cugeta a o ajunge. Precând așadară ginta mare latină 'și re'nălța ramurile ei diferite după caracterulū naționalū, și din acestea fiă-care se desvolta la o viață bogată independentă, pe atuncea rămase Romanscha în varietatea mijlócelorū de espresiune, în formele cele moi, în tonulū și armonia ritmică departe înderētū după

sororile ei. Ea se consolida după tipul, carele i-se întipări prin caracteristica națională a provinciei, prin clima, viața aspră din munți, trépta inferióră de cultură și prin rusticitatea izolărei. Abstrăgénd dela aceste degenerări și reformări, cari se potú privi multú mai multú de unú regres, decâtú de o desvoltare continuă organică, limba raetică ni-se arată și astăzi totú în acea formă, care o va fi avutú pe timpulú acela, când întrase procesulú generalú de despărțire, și prin care limbile neoromanice începuseră a se dialectisa din *lingua vulgaris* séu *romana*. Romanscha e o insulă în mijloculú unei lumí pline de o vieță variabilă și multicolorată, o reliquiă a unei epoce de mult trecute, asemenabilă cu castrele cele vechi, din cari în rețéua văilorú raetice înalte o mulțime se dărímă din ți în ți și pornescú spre perirea lorú totală.

Precum istoria Raetiei, totú astfelú ne indegetéză și elementele limbei romansche la originea ei romană. Sciutú este, că în limba latină suntú de a se deosebí doué dialecte: limbagiulú societății nobile și alese a Romei (*urbanitas*) și limba poporului și a vieției comune (*rusticitas*). La începutú și până cătră seclulú alú 6-lea alú cetății eterne nu se scia nimica despre desbinarea unuí și aceluiași idiom. După-ce însă cultura înaintată și cunoscínța cu literatura grécă nobilitase gustulú Romanilorú, după-ce se formase o societate, în care se ereditase prin tradițiune spoitura aristocratică și tonulú perurbanú, atuncea se aruncase critica și pe terenulú limbisticeí și creă antithesa rigorósă între limba cultă și rusticitatea limbei poporale. Deși însă nu era o deosebire esențială între limba poporală numită *lingua rustica, romana* și între limba scripturistică corectă, totuși cea dintâi prin dieția ei comună, și prin *verba sordida*, apoi prin mutilarea și tēmpirea vorbelorú, prin metodulú ei analiticú și formarea declinațiunilorú și conjugățiunilorú cu întrebuintărea verbelorú proporționate și verbelorú adjutative, în fine prin aplicarea ei spre sintaxa modernă într'atâta se abătea dela latinitatea fină și bineformulată, încátú curéndú se perduse la clasa cultă priceperea ei.

Precând însă limba scripturistică perî deodatu cu purtătorul ei, cu spiritul romanu, pe atunci se rezervase limbei de casă seú poporale unu viitoru plinu de speranță. Nu vorbirea nobila a clasei culte, ci dialectulu acela de josu, care era limbagiulu colonistiloru și alu soldațiloru legiunari, 'și aflate lățirea generală în diferitele provincii supuse dominațiunei romane. Acestă limbă și-a păstratu în Roma o parte însemnată din asprimea și ruiditatea italicei vechi în dicțiune și materia limbistică, și a respinsu față de comoditatea și simplitatea usității casnice arbitriulu limbei scripturistice bogate în forme și regule măestre dar în provinciă era espusă la o neîngrigire și seibătēcică încă și mai mare. Aici își asimila limba poporală romană o mulțime de forme și idiotisme barbare ale provincialiloru, și-și căpētu în genere tipulu naționalității, căreia era se se vaccineze elementulu romanu. Cățu timpu însă tribunalulu limbisticu nu era deșertatu, și provinciile erau încă în relațiune intimă cu centrulu dominațiunei, se va fi mai opritu deplina disoluțiune și diformare a idiomulu poporalu din Roma și din provinciă prin limba părții mai nobile și mai culte a națiunei romane. După-ce înse apusese romanitatea veche și se nimicî sistemulu politicu prin popórele germane, atunci își perduse și limba scripturistică nu numai influința ei dominantă, dară încă ea însași nu se mai putu apéra de provincialismele invasionare, și era silită a se retrage față de sora ei de mult disprețuită. *Sermo plebeius* ajunsese la valóre și călca d'ací nainte negenată pe calea sa veche a disoluțiunei și a amestecării limbistice. Ori-unde s'au fostu mestecatú popórele germane cu Romanii cei învinși, în Spania, Gallia, Italia și ast-felú și în Raetia, acceptă *lingua rustica* veche o mulțime de cuvinte germane; și precând Romanii din acomodare cătră învingătoriu lorú se siliaú a conforma vorbele germane limbei romane prin reconstrucțiunii și prin flexiune, pe atunci nu lipsiaú nici germanii, a influința după geniulu limbei lorú la straformarea idiomulu romanu în tipú și sensú, în flecsiune și sintaxă. Din amestecarea chaotică a astorfelú de elemente eterogene se crease în curéndu

ună limbă de totu nouă și străină, care pentru deosebirea latinității vechi și a germanei își căpătase numele *lingua vulgaris* său *romana*. Latina scripturistică curată a început într'aceea a lănceși în lupta ei cu dialectul vulgar cam în secolul al 4-lea și apare deja în al 5-lea seclă plină de mutilări și de germanism. În evul al 7-lea și-au perdut în fine totă caracteristica deosebită, astfel, încâtă afară de scólă nu se mai cunoscea alta latină, decâtă acel jargon semi-barbar, în care sânt formulate documintele primului evul-mediu, și care posedă cu multă mai puțină asemenare cu latinitatea veche, decâtă cu limba populară. După-ce acum *lingua vulgară* său *romană* cu colórea ei națională devenise *secle* întregi în diferitele provincii ale fostului imperiū română unica și generală limbă de conversație, se reînălță asupra ei în fine, ca pe o basă comună în decursul dezvoltării limbistice, sistemul limbilor neoromane. Ca epoca probabilă, în care s'au început despărțirea Romancei de *lingua romana* său de limba veche romană, apare secolul al 8-lea până la al 9-lea. Monumentele cele mai vechi ale limbilor neoromane ajungă până în al 10-lea, chiar și în al 9-lea seclă inderet. În acest primă periodă de dezvoltare înse ne apară idiomele Spaniei, Franciei și Italiei pentru marea lor asemenare, care o aveau ele pe atuncea încă între sine, nu numai ca declinări dialectice ale unei limbi naționale romane, ci chiar basa lor latină reapare încă așa de învederat, încâtă trebuie să se înțelgă și densesle întocmai ca ficele acelei limbi romane vechi, pe care noi am caracterizat'o ca *sermo plebeius*, amestecat cu vorbe provincialistice și cu germanisme.

Dacă se susține, că limba raetică în depositorul vorbelor și în forma ei de astăzi e de origine romană, apoi acesta se nu se înțelgă astfel, ca când ar fi a se readuce Romanscha la *lingua urbana* său *rustica* ca la isvorul ei exclusiv și nemijlocit; ci trebuie să se privescă ca mama și isvorul comun al Romaschei, ca și al celorlalte limbi romane, în prima linie acel jargon latin, carele apară după

apunerea limbei vechi romane. Din amestecarea dialectelor colorate și deformate după naționalitate cu idiotismele germane, și se numia *lingua vulgaris* său *romană*. Dela acésta latină romancesată se despărți în decursul timpului și Romancea din Raetia, nisuindă a se individualisa și a se cultiva mai departe sub vicisitudinile și relațiunile țerei, ceea-ce însă se făcuse cu moderațiunea, care amă îndegetat'o mai susă. Aceluia care privesce Romanscha din acestă punctă de vedere, nu i-va mai fi lucru enigmatică, vėdėndă că dinsa întrece în multe privințe limbile celelalte neoromane în asemenare loră cu latina veche și cu cea nouă a primului evă medievală, precănd aceste apară cu dēnsa cu multă mai asemena, decătă dēnsese între sine înseși.

P. Broștėnă.

(Va urmă).

CULTURA SOLULUI ÎN GIURULĂ PARISULUI.

S'a dīsă totdeuna, și este ună adevėră netăgăduită, că orașele mari sūntă centre de cultură, nu numai în ce privesce sciințele abstracte și arta, ci și în privința sciințelor tehnice și practice. Între ceste din urmă agronomia începe a'și elupta ună rangă totă mai înaltă. Adevėrată, că în orașe numite ale lumei sūntă mulți ómeni, cari n'au vėdūtă bunăórá nică când o vie său ună locă de grău, și multe cocóne, care n'au vėdūtă galițe vii, — căci la tėrgū sosescă tóte ciupilite gata, numai sē le așeđi la focă. Dar totuși și agronomia în orașele acestea e cultivată prin școle superióre agronomice, prin școle de horticultură și prin proprietari mari de pământă, cari locuescă în ele; și cultura solului în giurulă loră ajunge la o intensitate, ce stă în contrastă comică cu necunosciințele agronomice ale majoritătii locuitoriloră aceloră orașe. Și decă cele dīse mai susă se potrivescă mai multă oră mai puțină pentru tóte centrele Europei, apoi pentru Parisă, capitala lumei, cum se numesce căte odată, ele formėză ună strălucită adevėră.

Cumcă în localități, unde pământul are preț mare, cultura solului nu poate să fie extensivă, ci în grad mare intensivă, e ușor de explicată. Asemenea nu poate fi surprinzătoare, că cultura acestui sol, mai mult grădinarit decât agronomiă, are în vedere mai cu seamă aprovizionarea cu legumile necesare a gigantului oraș de milioane, o aparență care cunoscutul autor al scrierei politico-economice: „Der isolierte Staat“, I. H. de Thünen, o precizează cu cuvintele: „Câmpurile din imediata apropiere a târgului trebuie cultivate în tractamentul economiei libere, adică cu acele esențe, cari în târg se plătesc mai bine“. Și așa fac proprietarii de pământ din giurul Parisului. Au aflat, cumcă legumile sînt mai bine plătite, și acelea le cultivă acum în modul cel mai rațional.

Dar se vedem, cum au ajuns ei la cunoștința metodei celui mai rațional? — o întrebare, care ne depărtează puțin de obiectul, de care voiam să vorbim. Cu toate acestea poate nu va fi neinteresant, a arunca o privire în laboratorul chimic al unei școli agronomice, căci *științei* este a se mulțumi, decât metoda cultivării câmpurilor în giurul centrelor de cultură e cel mai rațional.

O căpățină de varză ni se pare un lucru destul de prosaic. Să presupunem, că varza e căutată în târg și se plătește bine; eu ca proprietarul de pământ voiesc să cultiv de aceea, și să produc cât se poate de multă, ca să mi se remunereze marfa mai bine. Vrîndu se produc multă, voi căuta, cari sînt condițiunile neapărat de lipsă pentru o abundanță recoltă? Și acesta, stîndu-mi laboratorul de chimie agricolă la dispoziție, o fac în modul următoriu. I-au o căpățină de varză deosebită frumoasă, ce de sigur a crescut în condițiunile cele mai favorabile, și o supun analizei chimice, adică caut acele elemente chimice, cari formează corpul ei, o lucrare acesta foarte dificilă și răpitoare de timp. Se vor afla cu totul cam 14 elemente, între cari calcarul (varul), fosforul, sulfurul, apoi oxigenul, hidrogenul, ni-

trogenul (azotul) și carbonul vor fi forma cea mai însemnată parte. Aceste elemente le-a suptă varza din solul, în care a crescut, deci: acel sol formeză pentru varză un escelent strat de cultură, în care se află toate acele elemente chimice, ce le-am aflat în varză. Înainte de a cultiva varza într'un loc unde până acum nu a fost cultivată, iați câți-va pumni de pământ din locul acela și-l supun și acela analizei chimice. Dacă afla prin analiză, că pământul respectiv conține toate acele elemente, cari le-am aflat în căpățina cea frumoasă de varză; și dacă însușirile fizice ale locului respectiv, ca: tenacitatea, permeabilitatea, higroscopicitatea, adevărat facultatea de-a reține apa, etc. sînt asemenea favorabile, atunci cu toată confiența voi cultiva în locul acela varză, și cultivarea ei nu va întârzi a se resplăti prin abundența recoltei. Dacă însă voi afla prin analiza chimică, că în locul în care voi să cultiva această legumă, lipsește s. e. fosforul, nu voi hesita mult, ci voi comanda dela proxima fabrică de îngrășăminte chimice câteva butoie de fosfor, acela-l voi imprășcia pe locul respectiv, voi semena apoi varza, și iar voi obține o recoltă abundantă. Numărul fabricelor de îngrășăminte chimice crește din ce în ce mai mult, și formeză totodată un eclatant testimoniu al triumfului științei chimice-agricole.

Dar chiar când prin analiza chimică aș fi aflat, că locul respectiv e foarte apt pentru cultivarea verzei, totuși după un șir de ani voi vedea, că recolta mea scade cu timpul în mod considerabil: pământul se sleiește, și atunci e timpul suprem, să încep iar cu *îngrășarea lui*, cu redarea acelor elemente, cari prin multele recolte le-a pierdut și cari le reclamă în mod imperios. Deosebit curînd sleiește puterea pământului în ce privește azotul (nitrogenul), o împregiurare, care la noi o cunosc fie-care plugar simplu dela sate, deși nu în forma, ce o află în acestă operată; și efluxul acelei cunoștințe este, că plugarul *gunoiesc* câmpurile sale.

Este cunoscută, că unul din cele mai bune mijloce de îngrășămintă formeză și fecaliile și apele spurcate, provenite din spelarea de rufe, de vase de bucătăria, din scurgerea sângelui de vite din măcelăria, din materiile lăpedate de argășitori și din curățirea stradelor de gunoiul, ce se face pe ele și de și etc. Apele aceste, — numite „eaux d'égout“, nemțesce „Abwässer“, conțin o mulțime de materii nutritive pentru plante. Considerațiunile acestea, precum și împregiurarea, că după canalizarea cea nouă a Parisului, Seina, acestă imposantă riu, prin vėrsarea canalelor în trėnsa, devenia atăt de necurată și evapora miasme atăt de veninoase, încătă locuitorii marginilor ei abia mai puteau exista, au dată nascere unui opă, care a făcută o senzație ne mai pomenită în lumea agricolă.

Cum ară fi ore, se întrebă comuna Parisă, decă latrinele, fecaliile și apele spurcate, cari acum ne umplu Seina de pestilență, le-amă întrebuința spre îngrășarea câmpurilor? Acēsta fū întrebarea decisivă la anul 1866. Și astăđi? De multă sa pusă în praxă utilizarea agricolă a apelor spurcate, și ne arată strălucite rezultate.

Astăđi țevile canalelor, ce pörtă acea spurcată massă, sântă conduse afară pe câmpurile dela Genevilliers și se estindă pe ună plană mai mare decătă 800 hectare, unde golindu-se, se transformă din celă mai scărbosă lucru într'o adevărată binecuvėntare. O abundență, de carea până atunci nici că sa visată, emană din câmpurile acestea. Ideea, ce a avută orașul Parisă când a instalată irigațiunea acēsta, e recunoscută de tótă lumea ca excelentă, dovada cea mai bună că prin o lege din 1889 s'a decisă, că aceste „riuri de îngrășămintă“ se se conducă și pe marele domeniu dela Achères. Apele conduse pe câmpurile dela Genevilliers ajungă însemnata cantitate de 28,000,000 metri cubici pe ană, ună volumă, care ni-lă putemă mai bine închipui decă notămă, că ună cubă de 300 metri lungime, 300 metri lățime și 300 metri înălțime nu ară fi încă în stare a cuprinde fluiditatea acēsta,

isvorul de atâta fecunditate. Pe fie-care hectară pământu se revărsă pe ană cam 50,000 m. cubici din țevile canalurilor. S'au făcută încercări a sporî suma de 50.000 metri cubici la 100,000 anuală, și rezultatele asemenea au fost foarte satisfăcătoare. Cu tôte că se conduce atâta mulțime de apă pe câmpurile acestea, solulă manține avantajioșele sale însușiri fizice. Scopulă este însă, ca în pământulă se rămână numai acele materii, cari apa le-a adusă cu sine; apa, după-ce a depus acolo materiile îngrășătore, și-a terminatū rolulă, și se conduce prin alte țevi, cari se află cam 2—3 metri sub suprafața pământului (numite drainage) ér în Seina; curată ca cristalulă, părăsesce țevile aceste suterane, căci câmpurile dela Gennevilliers au avutū pentru ea însușirea unū imens etablissement de filtrare. Vărsându-se acum în Seina, nu o mai umple de necurățeni, și Seina nu mai lățesce miasme veninoșe ca înainte de instalarea îngrășărei solului. Ba apa filtrată eșită din țevile drainagei, conține mai puțin azotū organicū sēū ammoniacalū, decâtū cea din Seina. Și cercetările bacteriologice au doveditū, că și microorganismele se nimicesc prin filtrațiunea acēsta în măsură foarte mare. Spre a documenta avantajile ce oferă acēstă irigațiune, administrațiya orașului Parisū a întocmitū unū planū de 6 hectare mărime dreptū obiectū de demonstrațiune, și le este liberă întrarea și studiarea metodului de cultură celorū interesați în cauză.

Ce privesce cultura și tratamentulă acestorū câmpuri dela Gennevilliers, produțiunea se estinde, amēsuratū culturei intensive a pământului și cerințelor tērgului orașului Parisū, în linia primă, după-cum am fostū amintitū deja, asupra legumelorū, apoi asupra unorū cereale, erburī de nutrețū, plante, cari dau materialulă brutū pentru unele meserii (răpiță, ină etc.), în fine pepiniere de pomi. Din cele 800 hectare, cultivate după metodulă acesta, partea cea mai mare e plantată cu verzeturi (180 ha), urmēză artișoca (*Cynara scolymus*), o legumă foarte plăcută (140 ha), apoi cartofii (35 ha), salate (33 ha), spargă — *Asparagus officinalis* — (27 ha), și pometuri (22 ha).

Și acum ajungem la datele principale. Resultatul re-coltei deosebită abundante *este pro hectară și ană următorul*: Varză 25—40,000 căpățini, salată 60,000 căpățini, ar-tișoci 12,000 căpățini, cartofi 500 hectolitre, masere 25,000 klgr., ér luzerna (Medicago) sê cosesce de 4 orî și alte erburi de nutrețu de 5 orî. Cifrele acestea sântu mai instructive pentru agronomi, ér spre luarea la cunoscința a tuturor, mai fiă însemnată, că pe lângă tôte că prețurile de piață în Parisu nu sântu mari, *venitul brută anuală ală unu hectară sê urcă* — după speciile ce sê cultivă — *dela 3000 până la 10,000 franci* (1215—4050 floreni v. a.) Ce fericiți am fi noi, dacă câmpurile nòstre ne-ar aduce barem a patra parte din venitul, ce-lu aducă câmpurile dela Gennevilliers! Arênda unu hectară de pământu înaintea irigațiunei era 90—100 franci (36—40 fl.), astăzi s'a urcatu la 450—500 franci (182—202 fl.), ér prețulu cumpărarei ajunge înspăimântătorea sumă de 10,000—20,000 franci pro hectară.

Pe lângă aceste pipăibile avantajii materiale, ce tragă agronomii dela Gennevilliers din acéstă irigațiune, și starea sanitară a locuitoriloru țermurilor Seinei a făcut ună îmbucurătoru progresu, unu factoru care în banii greu se pôte exprima, dar din punctu de vedere ală economiei naționale e taxatū multū mai susū decâtū folosul materialū ce-lu ofere irigațiunea.

Pentru noi Români de dincóce de Carpați aceste rezultate obținute în giurulū Parisulu, mai multū sêu mai puținū vorū rămâne numai o curiositate; căci prin sistemulū politicū actualū, orî-ce progres moralū precum și materialū a devenitú aprópe imposibilū; totū ce putemū noi învăța din ele este, ca sê îngrășamū câtū să pôte de bine pământurile nòstre și anume cu materialele, ce ne staū la dispoziție, așa dar în prima liniă gunoiulū de vite.

Dar avemū și noi mai fericiți frați, cari prin muncă dréptă potū ajunge la succesele dorite. Fecunde sântu ogórele României, bogate și roditóre, și acésta — dice ilustra Carmen Sylva

în narațiunea poetică „Sola“ — o datorimă multă sângelui versat pe dênsele de acei, cari din vremuri vechi s'au jertfit pentru a le apêra. Dar dela înălțimea poetei me coborî la rezultatele stricte scientifice. Cu tôte că fecunditatea solului român e fôrte mare, totuși el nu e nemulțămitoriî față de îngrășăminte.*) După escelentulî metodî de cultură din giurulî Parisului, ôre nu s'arî putê face instalațiunî analôge în giurulî Bucurescilorî, Iașilorî și a altorî orașe mai mari? Sê fiă acêsta imposibilî ori nerentabilî? Nu credî. Și acêsta cu atâtî mai vêrtosî, căci vedem că în Germania unele orașe precum: Berlinulî, apoi Mainz, Heidelberg, Stuttgart și München, au imitatî exemplulî Parisului cu succesî totî atâtî de splendidî. Așa dar: *Videant consules!* Amî indegetatî unî faptî, ce promite și poporului nostru frumôse rezultate: bunăstarea materială este unî factorî puternicî la rădicarea culturei unî poporî!

O. B.

DELA ACADEMIA ROMÂNĂ.

Continuândî cu edarea documentelorî relative la Istoria țerilorî române, Academia română publică „*Documente privitoare la Istoria Românilorî, culese de Eudoxiu de Hurmuzachi*“, publicate sub auspiciile ministerului cultelorî și instrucțiunei publice și ale Academiei române. Volumulî II. Partea I. 1451—1575. Cu portretulî lui Iacobî Heraclidî Despotî Voevodî. Bucuresci 1891. — Tomulî acesta cuprinde pe 754 pagine în cuartî 722 documente istorice, scrise în limbile: slavonă, latină (cele mai multe), italiană, francesă și germană. Portretulî principelui pörtă circumscripțiunea: Heraclidis Despote Patris Patrie, 1563; ear marca țerei (Moldovei) inscripțiunea: Vindex et Defensor Libertatis Patrie.

DIN CHRONICA LUNARĂ.

Casurî de môrte. La 18/30 Decembre 1891 încetă din vieță *Demetriu Coroianî*, Canonicî gr. cath. în Gherla, cavalerî alî ordinului Franciscî Iosifî I., directorî alî despărțemântului XIV alî Asociațiunei etc., în etate de 78 anî.

*) Veđi instructivele cercetări ale d-lui V. C. Munteanî: „*Studiulî terenului arabilî din câmpia României.*“ Bucuresci 1891.

La 7/19 Ianuariu a. c. a reposatü *Anna Gall, n. Popoviciu*, veduvä dupä Protopresbiterulü gr. or. alü Abrudulü Ioanü Gallü, fundatörea și presidenta reuniunei femeilorü române din Abrudü și giurü pentru înființarea și susținerea școlöi de fete de acolo etc.

Dr. Atanasiu Șandor, profesorü emeritatü dela seminariulü pedagogicü din Aradü, fisicü consistorialü etc., rëposatü la 15/27 Ianuarie a. c. în etate de 84 anï. Reposatulü a fostü până la mörtea sa unü zelosü propagatorü alü culturöi poporului nostru.

BIBLIOGRAFIÄ.

Despre cultura și literatura românescä în secolulü XIX. Cuvëntare rostitä la serbarea ðilei patronului Liceului sf. Sava, 5/17 Decembre 1891, de *Ioanü Bianü*, profesorü alü Liceului Sântu-Sava, membru corespondentü alü Academiei române, Bucuresci, I. V. Socecü, 1891. Cuvëntulü face mäi äntäiü o privire istoricä asupra desvoltärei, ce a percursü literatura romänä sub influința literaturöi grecesci, apoi a celei franceze și în fine a celei germane, și terminä accentuändü cu căldurä, că tinerimea romänä are a luä dreptü basä neclätitä a culturöi sale limba și literatura romänä, și numai bine întäritä pe basa acësta a se familiarisa și cu literatura altorü popöre. Scrierea zelosului autorü se recomandä atențiunei on. nostru publicü cetitorüi, și cu deosebire a invëtätorimeï.

PARTEA OFICIALÄ.

Nr. 34/1892.

Procesü verbalü

alü comitetului Asociațiunei transilvane pentru literatura romänä și cultura poporului romänü, luatü în ședința dela 6 Februarie n. 1892.

Președinte: G. Barițiu. Membrii presentï: Z. Boiu, I. V. Russu, Ioanü Hannia, I. St. Șuluțü, Nicanorü Frateșü, controlorü, Ioanü Crețu, Gh. Candrea, cassarü, N. Toganü, bibliotecarü.

Secretarü: Dr. I. Crișianü.

Nr. 1. Direcțiunea despărțemëntului VI. (Sibiiü) alü Asociațiunii transilvane prin härtia dto 21 Noemvrie 1891 Nr. 8 subșterne

pe lângă suma de 40 fl. întrată din taxe de pe la membrii din despărțământ, spre revisuire protocolul adunării generale a despărțământului, ținute în comuna Slimnicu la 20 Octombrie (1 Noiembrie) 1891.

Din protocolul subșternut se vede:

a) că raportul subcomitetului despre afacerile despărțământului dela ultima adunare generală, ținută la 15/27 Octombrie 1890 în Boița, s'a luat spre știință, și subcomitetului i sa dat absolutivul;

b) că adunarea generală și-a exprimat prin sculare condoleanța pentru decedarea membrului din subcomitet, a fericitului Dr. Ioan Moga, și în locul acestuia a ales pe dl Nicolae Ivan, redactor în Sibiu;

c) că dl Nicolae Ivan a citit o disertațiune „Povești pentru popor”, care a fost cu mare plăcere ascultată;

d) că dl Dr. P. Șpanu a citit o disertațiune despre „Vađa preotului și a învățătorului”, care s'a luat spre știință;

e) că a întrată din taxe dela membrii suma de 40 fl.

f) Suma de 50 fl. votată în anul trecut pentru scopuri culturale se rezervă spre aceleași scopuri;

g) decidera asupra locului și timpului pentru proxima adunare generală se conrede subcomitetului. (Ex. Nr. 484/1891).

— Se adeverește primirea sumei de 40 fl. întrată din taxe de pe la membri. Numita sumă s'a transpusă la cassa Asociațiunii spre contare în regulă. Cuprinsul protocolului subșternut se ia cu aprobare la cunoștință.

Nr. 2. Tribunalul reg. finanțiar din Budapesta prin sentința dto 31 Octombrie 1891. Nr. 14365/1891 a respins recursul acestui comitet referitoriu la eculivalentul măsurat în suma de 887 fl. 91, aprobându sentința dto 6 Octombrie 1890 Nr. 150 a direcțiunii financiare din Sibiu (Ex. Nr. 488/1891).

— Cu provocare la conculul acestui comitet dto 6 Noiembrie 1891 Nr. prot. 234 se comunică și actele din cesțiune cu casarul Asociațiunii, spre a regula afacerea și a raporta apoi la timpul său comitetului despre starea lucrului.

Nr. 3. Direcțiunea despărțământului XVII (Dej) prin hârtia dto 12 Decembrie 1891 Nr. 48—1891 subșterne spre revisuire protocolul adunării generale dto Dej 1 Noiembrie 1891.

Din protocolul subșternut se vede:

a) că biblioteca despărțământului s'a îmbogățit prin donațiuni făcute de dñii Gabrielu Manu și Dr. Mihali;

b) se face propunerea, ca din *mîia* de floreni, votată de adunările generale ale Asociațiunei în scopul încurăgiării în deosebî a literaturii populare, s'ê se voteze celu puținu cîte 5 fl. v. a. școleror confesionale din despărțământu;

c) că s'a realesu secretaru Petru Mureșanu, cassaru Florianu Hatoșu și controlorù Ioanu Vele, apoi bibliotecaru I. R. Cherecheșu și controlorù Teodoru Hermanu, ceî 3 dintâiu pe 3 ani, ceî doi din urma pe 1 anu;

d) s'au făcutu raporte despre banii bibliotecii și s'au luatù la cunoscintă;

e) statutele bibliotecii se voru descrie în 3 esemplare: 1 pentru bibliotecă, 1 pentru despărțământu și 1 pentru publicitate. (Exh. Nr. 490/1891).

— Sporirea bibliotecii despărțământului prin daruri ca cele aretate se ia cu plăcere la cunoscintă. Propunerea referitoare la acordarea de ajutore și numai de cîte 5 fl. v. a. pentru școlele confesionale din despărțământulu de sub întrebare din *mîia* de floreni votată de adunările generale ale Asociațiunei în favorul literaturii populare române, nu se pôte lua în considerațiune, fiindu alte principiile, de cari trebuie s'ê se conducă în acestă direcțiune comitetul, eară acele principii au fostu ventilate și aprobate de cătră adunările nôstre generale în ani când se votaù subvențiuni considerabile la unele școle ajunse în pericolu de a fi închise. Din contră când s'ar adopta principiul de a subvenționa școlele populare numai cu cîte 5 fl., atunci aru urma ca s'ê se subvenționate cîteva sute de școle *românesci* din țera întregă, fără nici-unu folosu practicù. Cu totul de alte subvențiuni în miu și sute de miu pe anu au trebuința imperativă școlele nôstre naționale, de care s'ar cuveni s'ê se ocupe și nopte tôte despărțămintele Asociațiunei, precumu se ocupă tôte ordinariatele, consistoriele și sinodele respective.

În contra persónelorù, prin cari s'a reintregitù subcomitetul, acestù comitetù nu pôte avô nici o excepțiune, dorește însê s'ê se arete: cumu de unii se alegù pe 3 ani, ear alții numai pe unu anu ceea-ce nu e în conglăsuire cu prescisele regulamentelorù (Regularea mijlocelorù).

Ce privesce statutele bibliotecii despărțământului, acelea aru fi trebuitù s'ê subșternute acestui comitetù spre revisuire; numai

cu aprobare de aici pot \ddot{u} face ele obiectul \ddot{u} unei discu \ddot{t} iunii publice, dup \ddot{a} cum se inten \ddot{t} ionez \ddot{a} .

Nr. 4. Dl \ddot{u} Vasile Cap \ddot{s} a, stud. acad. în Anvers \ddot{u} , prin h \ddot{a} rtia dto 24 Octomv \ddot{r} e 1891 don \ddot{e} z \ddot{a} pe s \ddot{e} ma bibliotecei Asocia \ddot{t} iunii dou \ddot{e} opur \ddot{i} însemnate, tract \ddot{a} nd \ddot{u} ambele politica na \ddot{t} ional \ddot{a} , \ddot{s} i anume:

a) Charles Le Hardy de Beaulieu, Petit manuel d' \ddot{e} conomie politique;

b) Charles Gide, Principes d' \ddot{e} conomie politique. (Exh. Nr. 491/1891).

— Cu mul \ddot{t} umit \ddot{a} spre sciin \ddot{t} \ddot{a} ; c \ddot{a} r \ddot{t} ile s' \ddot{a} u încorporat \ddot{u} la biblioteca.

Nr. 5. În leg \ddot{a} tur \ddot{a} cu cele de sub punctul \ddot{u} precedent \ddot{u} , dl \ddot{u} pre \ddot{s} edinte G. Bari \ddot{t} i \ddot{u} , prin care ni s' \ddot{a} u trimis \ddot{u} \ddot{s} i opurile de mai sus \ddot{u} , transpune din partea dlui prof. Arsenie Vlaicu 2 esemplare din manualul \ddot{u} acestuia „Curs \ddot{u} practic \ddot{u} pentru aritmetic \ddot{a} pentru școlele populare rom \ddot{a} ne Tomul \ddot{u} I—III“, Brașov \ddot{u} 1892, un \ddot{u} esemplar \ddot{u} fiind \ddot{u} menit \ddot{u} pentru biblioteca Asocia \ddot{t} iunii, \ddot{e} r' celalalt \ddot{u} pentru biblioteca școlei de fete a Asocia \ddot{t} iunii; din parte' \ddot{s} i dl \ddot{u} pre \ddot{s} edinte G. Bari \ddot{t} i \ddot{u} don \ddot{e} z \ddot{a} 1 esemplar \ddot{u} „Vol. III. P \ddot{a} r \ddot{t} i alese din istoria Transilvaniei, 1891“ pentru biblioteca Asocia \ddot{t} iunii, \ddot{s} i alt \ddot{u} esemplar \ddot{u} din același op \ddot{u} pentru biblioteca școlei de fete; în fine 1 esemplar \ddot{u} din opusculul \ddot{u} intitulat \ddot{u} : „Dou \ddot{e} drame familiare, lectur \ddot{a} pentru tinerimea de sexul \ddot{u} femeesc \ddot{u} , Sibii \ddot{u} 1891“ îl \ddot{u} don \ddot{e} z \ddot{a} dnul \ddot{u} pre \ddot{s} edinte G. Bari \ddot{t} i \ddot{u} tot \ddot{u} pe s \ddot{e} ma bibliotecei Asocia \ddot{t} iunii; pentru biblioteca școlei s' \ddot{a} îngrigit \ddot{u} dnul \ddot{u} G. Bari \ddot{t} i \ddot{u} în ac \ddot{e} st \ddot{a} privin \ddot{t} \ddot{a} pe alt \ddot{a} cale. (Ex. Nr. 492/1891).

— Cu mul \ddot{t} umit \ddot{a} spre sciin \ddot{t} \ddot{a} , cu aceea, c \ddot{a} t \ddot{o} te opurile enumerate s' \ddot{a} u transpus \ddot{u} destina \ddot{t} iunii lor \ddot{u} .

Nr. 6. Direc \ddot{t} iunea școlei civile de fete cu internat \ddot{u} a Asocia \ddot{t} iunii transilvane prin h \ddot{a} rtia dto 23 Decemv \ddot{r} e 1891. Nr. 63 m \ddot{a} neac \ddot{a} nd \ddot{u} dela propunerea f \ddot{a} c \ddot{u} t \ddot{a} de instruct \ddot{o} ra în gimnastic \ddot{a} , cere a se încuviin \ddot{t} \ddot{a} procurarea succesiv \ddot{a} a unor \ddot{u} recuise de gimnastic \ddot{a} neaperat \ddot{u} de lips \ddot{a} . (Ex. Nr. 494/1891).

— Recunosc \ddot{e} nd \ddot{u} -se necesitatea, cererea direc \ddot{t} iunii se încuviin \ddot{t} \ddot{e} z \ddot{a} în principi \ddot{u} , \ddot{s} i direc \ddot{t} iunea se autoris \ddot{e} z \ddot{a} a face procur \ddot{a} riile cele mai neaperat \ddot{u} de lips \ddot{a} , av \ddot{e} nd \ddot{u} a raport \ddot{a} apoi la timpul \ddot{u} s \ddot{e} u acestui comitet \ddot{u} despre cele efeptuate.

Nr. 7. Direc \ddot{t} iunea școlei civile de fete a Asocia \ddot{t} iunii prin h \ddot{a} rtia dto 25 Decemv \ddot{r} e 1891 Nr. 71 subșterne spre revisuire

protocolul conferinței extraordinare a corpului didactic delă 13 Decembrie 1891.

Din protocolul subșternut se vede, că în urma mandatului On. Magistratului orașenesc delă 12 Decembrie 1891 Nr. 13987, pră care se cere sistarea frecuentărei școlăi din pricina celor 6 casuri de pojară, cari s'au ivitū în internatū, elevele externe au fostū avisate a petrece zilele delă 14—20 Decembrie 1891 acasă, elevele interne sănătoșe au fostū ocupate și în decursul tēmpului arētatū prin corpul didactic în modū corespunđetōrū.

În legătură direcțiunea raportēză, că cu cele 6 casuri de pojară acēștă bōlă s'a exterminatū din internatū, că la 21 Decembrie 1891 s'a potutū reluă mersul regulatū alū învēțămētului, și că în fine prin hârtia delă 24 Decembrie 1891 Nr. 14602 On. Magistratului orașenesc a încuviințatū redeschiderea și în modū oficiosū. (Exh. Nr. 495/1891).

— Spre știință.

Nr. 8. Direcțiunea școlăi civile de fete cu internatū a Asociațiunei prin hârtia delă 12 Ianuarie a. c. Nr. 78 subșterne spre revisuire protocolulū conferinței corpului didactic delă 26 Decembrie n. 1891.

- Din protocolul subșternut se vede, între altele (veđi Nr. prot. 38), că corpul didactic, basatū pe unū usū introdusū în cei trei ani școl. din urmă, a hotărītū, ca feriile crăciunului să dureze 8 zile, ceea-ce stă în contradicere cu legea (stat. de organizare §. 7), care admite în scopul arētatū numai 4 zile (Ex. Nr. 13/1892).

— Cuprinsulū protocolulū subșternut se ia la cunoscință, cu aceea, că corpul didactic e îndrumatū a se conforma în viitorū prescrișelorū statutulū de organizare în ce privesce durata feriiilorū, eară acēștă cu atātū mai multū, cu cātū scopulū educațiunei și alū instrucțiunei sexulū femeiescu prefiptū în legile popōrelorū celorū mai înaintate petrunde pe anū ce merge totū mai afundū în consciințele părinților din națiunea nōștră.

Nr. 9. Iosifū Boianțū, învēțacelū de cismăria cere unū ajutorū (Ex. Nr. 500/1891).

— Petentele se îndrumă la concursulū, ce se va escrie în decursulū anului; de presentū nu sūntū stipendii s'au ajutōre în vacanță.

Nr. 10. Direcțiunea institutului de creditū și economii „Albina“ în Sibiiū prin hârtia delă 5 Ianuarie a. c. Nr. 450 transpune comi-

țetului, pe lângă o consemnare a colectelor făcute, estrasulă con-
to-curentului Asociațiunei încheată cu 31 Decemvrie 1891 cu ună
saldă de 3438 fl. 17 cr. v. a. în favorulă Asociațiunei (Ex. Nr. 2/1892).

— Cu mare și patriotică mulțemită spre sciință. Extrasulă
s'a transpusă cassarului spre examinare cu registrele Asociațiunei,
er' consemnarea colectelor s'a dată spre publicare în fôia Aso-
ciațiunei.

Nr. 11 Direcțiunea despărțemântului I. (Brașovă) ală Aso-
ciațiunei transilvane prin hârtia dto 23 Decemvrie 1891 Nr. 1102
subșterne spre revisuire protocolulă subcomitetului din ședința dela
18 Decemvrie 1891.

Din protocolulă subșternută se vede:

a) se cere estradarea ună noă esemplară de diplomă pentru
membrulă Toma Frateșă parochă în Bacifalău, fiindă în esemplarulă
estradată numele greșită;

b) se constată, că despărțemântulă a fostă reprezentată la
adunarea din Hațegă prin dnii Dr. A. Mureșană și A. Vlaicu;

c) că cassarulă A. Vlaicu a încassată dela 18 membri, a căroră
listă se alătură, taxa pro 1891 în suma de 90 fl. v. a., care sumă
se trimite la comitetulă centrală;

d) că membrii induși în lista alăturată, ca unii cari și-au
achitată taxele, reclamă fôia Asociațiunei;

e) proxima adunare generală se se țină la 29 Decemvrie 1891,
ceea-ce se va publica în „Gazeta Transilvaniei“ și într'ună circu-
lară presidială;

f) cu ocaziunea adunărei generale se va pune temeiu unei
bibliotecă populare în Dârste. (Ex. Nr. 6/1892).

— Cuprinsulă protocolulă subșternută servese spre sciință,
cu aceea, că pentru membrulă Toma Frateșă s'a estradată ună noă
esemplară de diplomă rectificată, pe calea biroulă Asociațiunei, că
s'aă luată dispozițiunile de lipsă, ca membrii induși în lista alăturată
se capete cu începerea acestui ană fôia regulată și că suma de
90 fl. v. a. a intrată la cassa Asociațiunei și s'a contată în regulă.

Nr. 12. Tipografia archidieceșană din Sibiuă cu datulu 10 Ia-
nuarie a. c. subșterne spre achitare 3 conturi în suma totală de
587 fl. 02 cr. v. a., și anume:

1. pentru fôia „Transilvania“ pe semestrulă II 1891. 353 fl. 80 cr.

2. pentru côlele tipărite din „Conscrierea familiiloră nobile
române de D. I. cav. de Pușcariă 228 fl. 62 cr.

3. pentru unŭ protocolŭ de esibite 4 fl. 60 cr. (Ex. Nr. 9 1892)

— Se avisoză cassa Asociațiunei, a achita la documentŭ ordine timbratŭ contulŭ de 353 fl. 80 cr. pentru tipărirea organulŭ Asociațiunei pro semestrulŭ II 1891 și contulŭ de 4 fl. 60 cr. pentru protocolulŭ de esibite; ce privesce contulŭ alŭ 3-lea, acela se va putea achita numai după-ce întregŭ volumulŭ va fi părăsitŭ presa.

Nr. 13. Ioanŭ Candrea, studt. de clasa V. în Beiușŭ, stipendiatŭ alŭ Asociațiunei, legitimoză sporulŭ făcutŭ în studii în periodulŭ I. alŭ anului scol. 1891/2. (Ex. Nr. 15/1892).

— Spre știință.

Ilustritatea Sa Prăsânțitulŭ episcopŭ alŭ Lugoșului, dlŭ Victorŭ Mihalyi prin hârtia dto 30 Decembre 1891 Nr. 2479 trimite comitetulŭ pentru eventuala trebuință 1 esemplatŭ din șematismulŭ diecesei Lugoșului pro 1891. (Ex. Nr. 16/1892).

— Se primesce cu mulțumită.

Nr. 14 Tipografia archidieceșană prin hârtia dto 4 Februarie a. c. încunosciințoză pe comitetŭ, că ediția în sum'a de 750 de esemplare a foii „Transilvania“, nu ajunge, a acoperi tôte trebuințele și că e neaperatŭ a se mări ediția cu 50—100 esemplare.

În legătură dlŭ președinte G. Barițiu raportoză, că fiindŭ lipsa evidentă, ér' afacerea de urgență, dēnsulŭ în așteptarea că va fi aprobată, a dispusŭ mărimea ediției numite cu 100 de esemplare. (Ex. Nr. 30/1892).

— Dispozițiunile luate de presidiu în cestiunea măririi ediției foiei „Transilvania“ se iaŭ cu aprobare spre știință.

Nr. 15. În legătură cu cele de sub punctulŭ precedentŭ, și luândŭ în considerațiune plângerile, ce s'aŭ ridicatŭ și se ridică și ađi, chiarŭ și din partea unorŭ membri din comitetŭ, asupra distribuirei resp: expedărei neregulate a foii „Transilvania“.

— Comitetulŭ decide: Tipografia, archidieceșană se fiă poftită a se îngriđi, ca pe viitorŭ distribuirea resp. expedarea foii „Transilvania“ se se facă în regulă.

Nr. 16. Direcțiunea despărțemētului XXI (Năsēudŭ) prin hârtia dto 2 Februarilŭ a. c. Nr. 1 subșterne suma de 33 fl. 50 cr. v. a., taxe intrate dela membri din despărțemētŭ, pe lângă o consemnare a membrilorŭ, cari aŭ solvitŭ, și cere, ca membrilorŭ, cari aŭ solvitŭ taxele, se li se trimiță fōia „Transilvania“ (Exh. Nr. 31/1892).

— Se adevēresce primirea sumei de 33 fl. 50 cr., care s'a transpusŭ la cassa Asociațiunei spre contare în regulă.

Ce privesce trimiterea regulatului a foii pela membri, s'a luat deja măsurile de lipsă pe cale presidială.

Nr. 17. Dl. Zacharia Boiu, prim-secretar subșt. al Asociațiunii, prin hârtia d. 27 Ianuarie a. c. mulțumesc pentru onoarea ce i s'a făcut, concretându-i-se redactarea foii „Transilvania“ până la proxima adunare generală, asigurându, că-și va da totă silința întru de a ține foia la pozițiunea ei de stimă înaintea publicului român; în legătură raporteză, că a eșit de sub tipar Nr. 1 din foie pro 1892. (Ex. Nr. 33/1892).

— Spre plăcută știință.

Sibiiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. Ioan Crișianu m. p.,
secretar II.

Verificarea acestui proces verbal se concrede d-lor: Ioan Russu, Ioan Crețu, Nicanor Frateșu.

S'a cetit și verificat. Sibiiu în 9 Februarie 1892.

Ioan Russu m. p.

Nicanor Frateșu m. p.

Ioan Crețu m. p.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nr. 485/1891.

CONCURSŪ.

Pe baza concludului adunării generale a Asociațiunii transilvane din ședința a II-a ținută în Hațegū la 5/17 Augustū a. c. de sub Nr. prot. 3 lit. b) și în conformitate cu concludul subsemnatului comitetū din ședința dela 9 Decemvrie a. c. de sub Nr. prot. 266 se escrie concursū la *2 stipendii de câte 500 fi. v. a.*

Unul din aceste stipendii e menitū pentru tineri absolvenți de gimnasiū, eventualū pentru tineri, cari își facū seū 'și au făcutū studiile în regulă la universitate și cari, terminându cursul filosofic vorū se-și câștigi și cualificațiunea specială cerută de legea statului (Art. de lege 38 din 1868 §. 103) pentru școlele civile.

Dintre reflectanții la acestū stipendii vorū fi preferiți aceia, cari vorū dovedi, că au pregătirea recerută pentru de a putē face examenul specialū din grupul limbilor și că pe lângă limba română și maghiară cunoscū perfectū și limba germană, atātū în vorbire câtū și în scriere.

La stipendiiul alū II-lea potū reflecta tinere și tineri, cari avēndū deja pregătirea recerută pentru arta musiceī instrumentale,

deprinderea recerută pe piană (claviră) și talentă musicală, doresc a se perfecționa în cutare conservatoriu, spre a puté provea eventuală musica instrumentală la o școlă de categoria școlii Asociațiunii.

Cei cari reflectează la aceste două stipendii au a-și înainta cererile instruite în modă corespunzătoră „Comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român” celă multă până la 31 Martie 1892, avându a aclude lângă cerere și o schiță a studiului percursă, precumă și ună reversă, prin care se deobligă, că cerându trebuița, voră intra ca puteri didactice în serviciulă „școlii civile de fete cu internatū a Asociațiunii transilvane” arătându, fiă în cerere fiă separatū de aceea, și durata timpului, pentru care reflectează la stipendiulă cerutū.

Sibiiū, în 19 Decemvrie 1891.

Pentru comitetulă Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român.

George Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. Ioană Crișiană m. p.,
secretară II.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
CONSEMNAREA

sumeloră colectate în favorulă școlii civile de fete a „Asociațiunii transilvane” prin dlă Partenie Cosma.

G. Simă, cooperatoră gr. cat. în Maros-Gezse; Ana Simeonă, economă în Mohu căte 1 fl.; Nicolae Dănilă, econ. în Mohu 50 cr.; Mich. Ciorboș, econ. în Batares 2 fl.; Stefană Burunb, econ. în Batares 1 fl.; George Partia, econ. în Ocna 50 cr.; Ios. Martin, econ. în Sein; Vas. Serbovană, Vas. Bănda, econ. în Toraculă-mare; Anna Colea, economă în Toraculă-mic; Ioană Jurca, econ. în Abrudsată; Nicolae Băilă, econ. în Rovășel; Davidă Terfălógă, parochă în Reșița-montană; D. Făgetan, econ. în Agărbici; Safta Părvu, Paraschiva Popa, economă în Ocna; I. Popa, econ. în Ocna căte 1 fl.; Ioană Moldovană, econ. în Szt.-Imre 50 cr.; Savu Tudură, econ. în Cornățel 1 fl.; „Perșei” bancă în Abrudsată 5 fl. 50 cr.; N. Hulea, econ. în Hașag 1 fl. 50 cr.; Gergeană H. econ. în Kiș-Filpós 1 fl.; G. Henigană, econ. în Mediaș 2 fl.; F. Fridană, econ. în Mediaș; Martină Bușca, T. Buzdea, economă în Jancabid; Vichentie Ioană, econ. în Toraculă-mic; Ioană Crăciună, în Alsó-Repa; L. Conța, econ. în Sâng. de Câmpie; A. Barchilie, econ. în Blaj căte 1 fl.; R. C., econ. în Năsăud 50 cr.; I. Sasu, econ. în Rovășel 1 fl. 50 cr.; Petru Lupa, econ. în Goleț; Petru Raia, econ. în Petroșița căte 1 fl.; S. Goiță, economă în Goleț 50 cr.; Ioană Rotară, econ. în Gurghiu 2 fl.; Vasilie Cloțană, econ. în Ibișdorf 2 fl. 50 cr.; N. Durlosiană, econ. în Ibișdorf 50 cr.; D. Romană, econ. în Mediaș 4 fl.; M. Stanciă, econ. în Ibișdorf; Sebastiană Guța, economă în Lunca căte 1 fl.; Anna Purcariă, economă în Armeni 2 fl.; T. Savu, econ. în Spatac; Vasilica Chira, econ. în Unomeză căte 1 fl.; N. Oana, economă în Sibii 2 fl.; D. Romană, econ. în Mediaș; B. Lupescu, econ. în Roșița; T. Simeonă, econ. în Dobra căte 1 fl.; Ioană Sniaga, econ. în Dobra; Danilă Borda, economă în Reghin; Cleonică Draghița, econ. în Tău căte 2 fl.